

педагогического

<http://www.iteach.ru/courses/metodika/metrecom.doc>.

3. Морська Л.І. Методична система підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій у навчанні учнів. Монографія. – Тернопіль: ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2007. – 243с.
4. Педагогіка вищої школи: навч. посіб./ За ред. З.Н.Курлянд. – К.: Знання, 2007. – 495с.

*О.Смірнова,
Переяслав-Хмельницький
ДПУ ім. Григорія Сковороди*

ОСНОВНІ ЗАСАДИ КОГНІТИВНОГО КОМПОНЕНТУ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

В статті розглядається зміст когнітивного компонента художньо-педагогічної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Ключові слова: когнітивний компонент, художньо-педагогічна компетентність.

В статье раскрывается содержание когнитивного компонента художественно-педагогической компетентности будущего учителя изобразительного искусства.

Ключевые слова: когнитивный компонент, художественно-педагогический компетентность.

The article reveals the gist of cognitive competence of artistic pedagogical competence of the future art teacher.

Key words: competence and competence, artistic and pedagogical competence.

Образотворче мистецтво – один із найсуттєвіших чинників передачі основних досягнень культури та формування цілісної творчої особистості. Як ніколи у сучасному суспільстві, перенасиченому комп'ютерно-інформаційними технологіями, все гостріше постає проблема формування компетентної особистості крізь призму декоративного мистецтва. Сьогодні загальноприйнятим є твердження про педагогічну керованість процесом формування художньо-педагогічної компетентності, оскільки саме педагогічна діяльність вчителя образотворчого мистецтва створює засади формування художньо-педагогічної компетентності майбутнього педагога.

Виходячи з цього, сьогодні на перший план висувається процес вдосконалення вищої освіти в Україні, в основу якого має бути покладено підвищення якості підготовки фахівців.

Одним із напрямів виконання цих завдань є впровадження в систему національної вищої освіти компетентнісного підходу. Результатом такого процесу є формування художньо-педагогічної компетентності, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання й містити знання та вміння [8, с. 51].

Ми звернулися до праць учених, котрі досліджували проблему формування окремих компонентів художньо-педагогічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (Е.Іванова, І.Зимня, М.Михаськова, М.Худякова, В.Шапкін та ін.).

Сутність усебічної підготовки вчителя образотворчого мистецтва, її структура, шляхи формування ґрунтуються на загальнопедагогічних засадах тлумачення майстерності педагога, розроблених у працях сучасних педагогів і психологів (О.Бігич, І.Васильєва, С.Гончаренко, В.Гриньова, С.Єлканов, Ю.Жуков, В.Лозова, А.Лосев, Т.Тамбовкіна та ін.).

Теоретичне й практичне вивчення проблеми свідчить про необхідність формування когнітивного компонента, як складової художньо-педагогічної компетентності, реалізація якої потребує в сучасних соціально-економічних умовах обґрунтування нових підходів до визначення змісту, форм і методів організації підготовки кваліфікованих фахівців у галузі образотворчого мистецтва.

У даній статті визначені основні засади когнітивного компонента художньо-педагогічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення декоративно-прикладного мистецтва.

Другим компонентом художньо-педагогічної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва виступає когнітивний. Когнітивний компонент – система знань про сутність, структуру, функції та особливості ефективної діяльності вчителя образотворчого мистецтва; знання про оптимальні стилі педагогічного спілкування; загальнокультурні та специфічно образотворчі знання; технологічні знання, які дозволяють створювати сучасний художній продукт; комунікативні знання, які дозволяють успішно встановлювати контакт із учнями, керувати педагогічними ситуаціями, застосовувати

конструктивні стратегії поведінки; перцептивно-рефлексивні знання, які забезпечують можливість як проникнення у внутрішній світ дитини, так і здатність інтерпретувати художні образи.

Для формування когнітивного компонента майбутньому вчителю образотворчого мистецтва необхідно мати розвинені сприйняття, увагу, мислення, уявлення й пам'ять, а це означає, що гностичні вміння утворюють інтелектуальну основу професійної праці вчителя. Ми погоджуємося з В.Гриньовою, що «інтелектуальні вміння є здатністю особистості ефективно виконувати операції логічного мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, виділення головного та ін.) у процесі оволодіння системою художньо-педагогічних знань, вирішенні проблем і завдань професійної діяльності» [4, с. 129]. Сформованість цих умінь сприяє розвитку педагогічного мислення, формуванню глибоких художньо-педагогічних знань.

Проблема визначення змісту когнітивної компетентності досить ґрунтовно розглядається дослідниками. Так, Ю.Ємельянов [5] називає цей компонент соціальним інтелектом, розуміючи під ним стійку здатність учителя розуміти самого себе, інших людей, а також прогнозувати діяльність. Він включає до нього вільне володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки. Такої ж точки зору дотримується і Г.Васильєва [2], яка аналізує в ньому сформованість фахових знань, спостережливість. Ю.Жуков також [6] розглядає когнітивний компонент як орієнтувальну частину компетентності в педагогічній діяльності. У свою чергу, Т.Тамбовкіна [9, с.63] когнітивну компетентність учителя визначає як вміння планувати педагогічну діяльність, адекватно застосовувати методичні прийоми стосовно поставлених цілей навчання, готовність і бажання підвищувати свій професійний рівень. Найбільш широке та загальне трактування когнітивного компонента знаходимо в О.Бігич [1, с.29], що визначає її як сукупність знань, навичок, умінь, здібностей щодо формування особистості учнів.

До когнітивного компонента художньо-педагогічної компетентності вчителя образотворчого мистецтва входять професійні знання, вміння, навички. Художні знання – особлива форма духовного засвоєння результатів художнього пізнання, процесу образотворчого відображення дійсності, яка характеризується усвідомленням їх сутності [3]. Багатогранність педагогічної діяльності вимагає від

майбутнього вчителя образотворчого мистецтва опанування різносторонніми педагогічними й спеціальними художніми знаннями, які відповідають базовому рівню професійної освіти.

Зміст когнітивного компонента художньо-педагогічної компетентності вчителя образотворчого мистецтва містить у собі:

- знання про закономірності навчання образотворчого мистецтва:
 - а) загальні психолого-педагогічні знання, б) дидактичні знання, в) специфічні методичні знання;
- знання з історії світового та вітчизняного мистецтва;
- знання з технології образотворчості.

Виокремлення когнітивного компонента в структурі художньо-педагогічної компетентності визначає пріоритетність у процесі навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва, свідомого професійно-орієнтованого оволодіння знаннями, ґрунтовного формування художньо-педагогічних умінь, а також розвитку професійної самостійності, творчого підходу до педагогічної діяльності. У нашому розумінні когнітивна (гностична) компетентність становить сукупність художньо-педагогічних знань і художньо-педагогічних умінь, достатній рівень володіння якими є необхідною умовою ефективної професійної діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Формування когнітивного компонента художньо-педагогічної компетентності вчителя образотворчого мистецтва відбувається в процесі сприймання, осмислення технік виконання, декоративних і прикладних можливостей творів, застосування теоретичних знань у практичних діях, що збагачує предметне наповнення навчального змісту, забезпечує підготовку студентів до збереження та відтворення художніх творів.

Когнітивний досвід відображається у ментальній структурі інтелекту. На цьому рівні ментального досвіду відбувається забезпечення, впорядкування, перетворення й відтворення в психіці людини сприйнятої інформації, стійких закономірностей навколишнього світу. До когнітивного досвіду належать архетипічні структури, способи кодування інформації, когнітивні схеми, індивідуальні семантичні та понятійні структури, віддзеркаленні у творах декоративно-прикладного мистецтва.

Когнітивні схеми є узагальненою й стереотипізованою формою збереження минулого досвіду, яка забезпечує сприймання й

перетворення художньої інформації. Ці процеси відбуваються за допомогою: художнього прототипу як узагальненого уявлення, що є основою для ідентифікації будь-яких образів, ієрархічних перцептивних схем, фрейму (ідеального образу художніх предметів, явищ), креативних сценаріїв, що сприяють уявному відтворенню послідовності етапів творення.

Проте науковість вивчення декоративно-прикладного мистецтва має бути врівноважена принципом художності, що є специфічним для процесу засвоєння художніх знань. Логіко-гностичні структури мають аналоги в предметному світі і, відповідно, можуть моделюватися й засвоюватися через відповідну предметну діяльність. Цим пояснюється висока ефективність технологій навчання, заснованих на концепціях «мисленневих дій» (П.Гальперін) і «змістової абстракції» (В.Давидов). Науковість – важливий принцип, який досить часто в мистецькій освіті розуміється вузько, ототожнюючи навчання мистецтву й навчання природничих наук. Необхідність реалізації принципу художності зумовлена тим, що інформація творів мистецтва читається не розумом, а “динамічним станом душі – співінтонуванням, пантомімічним рухом” (В.Медушевський) [7, с.87].

Для нашого дослідження є також принциповою позиція О.Лосева, який вважав, що феноменологічне пізнання мистецтва полягає в розумінні діалектичної природи буття художнього твору, що, з одного боку, є цілісним утворенням, а з другого – динамічною системою, художній смисл якої детермінований умовами функціонування й сприйняття. Процес взаємодії з мистецтвом філософ трактує як зіставлення художнього образу та духовного змісту твору – “першообразу”, який існує лише в мистецькій формі. Сутність пропонованого ним, феноменолого-діалектичного методу полягає у взаємозв’язку процесів пізнання явищ уявного світу (мистецтва) та реального буття цієї смислової сутності в предметних фактах.

Реалізація смислової сутності в предметних фактах відбувається в першу чергу в процесі творення виробів декоративно-прикладного мистецтва. Практична діяльність студента відображає настанову й прагнення до включення в активні форми образотворчості, що реалізують їх творчі здібності. Практичний компонент художньо-педагогічної компетентності вчителя образотворчого мистецтва залежить від ступеня розвиненості мотиваційного та когнітивного

компонентів, а також їхнього співвідношення й взаємодії.

Практично залучаючись до відображених у декоративно-прикладному мистецтві традицій, звичаїв, обрядів, майбутній учитель образотворчого мистецтва вбирає в себе їх філософський, моральний, психологічний та естетичний зміст, поступово розширюючи й зміцнюючи зв'язок з рідним народом. Декоративно-прикладне мистецтво має педагогічний потенціал формування високої культури творчої праці студентів, стрижнем якої виступають художні здібності, які реалізують у мистецькій діяльності та забезпечують її успішність і неординарну продуктивність.

Як зазначено вище, наше дослідження проблеми формування когнітивного компонента художньо-педагогічної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва передбачає впровадження в систему навчально-виховної роботи інноваційного навчання, що спрямовано на становлення вчителя-образотворця як суб'єкта інноваційної професійної діяльності.

Розглянуті нами засади когнітивного компонента художньо-педагогічної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва дозволяють виявити необхідність кожного з компонентів художньо-педагогічної компетентності. Тому існує об'єктивна необхідність у подальшому дослідженні всіх складових художньо-педагогічної компетентності, що стосується освоєння вчителем образотворчого мистецтва освітніх інновацій.

Список використаних джерел

1. Бігич О.Б. Формування у студентів методичної компетенції вчителів іноземної мови початкової школи / О.Б.Бігич // Іноземні мови. – 2002. – №2. – С.27-31.
2. Васильева И.И. Психологические особенности диалога: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. психол. наук / И.И.Васильева. – М., 1984. – 24с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У.Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375с.
4. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя / В.М.Гриньова. – Харків: Основа, 1998. – 300с.
5. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н.Емельянов. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1985. – 168с.
6. Жуков Ю.М. Диагностика и развитие компетентности в общении / Ю.М.Жуков, Л.А.Петровская, П.В.Растищев. – М.: Изд-во

- МГУ, 1990. – 104с.
7. Лозова В.І. Питання теорії виховання / В.І.Лозова, Г.В.Троцько. – К., 1994.–160с.
 8. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О.Пометун // Основна школа. – 2005. – №3-4. – С.51.
 9. Тамбовкина Т.Ю. Развитие профессиональной автономии у будущих учителей иностранного языка с использованием метода проектов / Т.Ю.Тамбовкина // Иностранные языки в школе. – 2000. – №35. – С.63-68.

*М.Р.Скоробогатова,
аспирантка
Таврического
национального
университета
им. В.И.Вернадского*

МОДЕЛЬ ГАРМОНИЗАЦИИ ЗНАНИЙ И КАЧЕСТВ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Рассмотрены некоторые модели подготовки учителей начальных классов, в которых оптимально интегрируют личностные и профессиональные качества; указывается на необходимость изменения стратегических целей педагогического образования, перестановки акцента со знаний специалиста на его личностные качества, которые появляются в то же время и как цель, и как средство его подготовки к будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: модель, подготовка, учитель начальных классов.

Розглянуті деякі моделі підготовки вчителів початкових класів, в яких оптимально інтегрують особові і професійні якості; вказується на необхідність зміни стратегічних цілей педагогічної освіти, перестановки акценту із знань фахівця на його особові якості, які з'являються в той же час і як мета, і як засіб його підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: модель, підготовка, вчитель початкових класів.

Some models of preparation of teachers of initial classes in which optimum integrate personality and professional qualities are considered; specified on the necessity of change of strategic aims of pedagogical education, transpositions of accent from knowledges of specialist to his personality qualities which appear at the same time and as a purpose, and as a mean of his preparation to future professional activity.

Keywords: model, training, primary school teacher.